

یکی از موانع تاریخی تولید دانش به صورت مکتوب، این بوده و هست که نویسندگان قدرت مانور محدودی روی کاغذ برای جابه‌جا کردن کلمات دارد. نویسندگانی که تجربه‌ی نوشتن دارند، به خوبی می‌دانند، خط زدن، دوباره نوشتن، خط ناخوانا و نازیبا، و فقدان یک پارچوب و صفحه‌ی منظم، برانگیزه‌ی فرد تأثیر می‌گذارد و گاه انگیزه‌ی نوشتن را از فرد می‌گیرند؛ زیرا او را خسته می‌کنند. اما رایانه و تایپ کردن، پارچوبی فراهم می‌کند و به نویسندگان قدرت جابه‌جایی متن، بازی با کلمات، و بالا و پایین رفتن روی صفحه را می‌دهد تا او بتواند اطلاعات وسیعی را از جاهای متفاوت گزینش کند و بدون این که زحمت زیادی بکشد، آن‌ها را با هم ترکیب کند، کنار هم بگذارد و متنی زیبا و دل‌خواه تولید کند. نویسندگان به کمک رایانه می‌توانند داده‌هایش را ذخیره کنند تا هرگاه می‌خواهند، از آن‌ها بهره بگیرند.

همه‌ی این امکانات در خدمت خلاقیت بیشتر و عملکرد موفق‌تر و سریع‌تر در زمینه‌ی تولید متن ادبی و کلامی قرار دارند. رایانه باعث شده است، به زیبایی خط و دست‌خط بیشتر از گذشته توجه شود. زیرا با آمدن رایانه‌ها این نگرانی به نحو جدی برای مدرسه و معلمان ایجاد شده است که مبدا دانش‌آموزان تحت تأثیر رایانه و تایپ، نوشتن را به درستی یاد نگیرند. به معلمی گفتم: مبدا رایانه باعث خرابی دست‌خط‌ها شود. گفت: نه، اتفاقاً برای اولین بار دست‌خط در تاریخ تهدید می‌شود و رقیبی برایش پیدا شده است. در نتیجه، حساسیت‌های ویژه‌ای از طرف نظام آموزش و پرورش نسبت به موضوع ایجاد شده است. نوشتن با دست جزو مهارت‌هایی بود که دانش‌آموزان به‌طور طبیعی یاد می‌گرفتند و اصلاً موضوعی نبود که در موردش فکر کنیم. ولی حالا چون رقیب پیدا کرده است و تهدید می‌شود، به‌طور منظم دست‌خط‌ها کنترل می‌شوند.

اهمیت بعد زیبایی‌شناسانه‌ی تایپ به مراتب بیشتر از ابعاد دیگر است. چون دانش‌آموز نویسنده و کاربر رایانه احساس می‌کند، کالا، متاع و ایده‌هایی که تولید می‌کند، همان‌جا بسته‌بندی می‌شوند و به شکلی زیبا و قابل ارائه به جامعه درمی‌آیند. در گذشته فرایندی طولانی طی می‌شد تا متنی به دست کسی برسد. اما اکنون به کمک رایانه، دانش‌آموز کلاس دوم یا سوم ابتدایی می‌تواند ایده‌ای را خلق و به نحوی زیبا و قابل ارائه آن را چاپ و ارائه کند. این سرعت، سهولت و دیدن نتیجه‌ی کار، انگیزه‌آفرین است. دانش‌آموز با دیدن حروف چاپی روی یک صفحه کاغذ که مثل تصاویر زیبا خلق شده‌اند، اعتماد به نفس پیدا می‌کند و به این باور می‌رسد که او هم توانایی لازم را دارد تا نویسنده، شاعر، هنرمند یا دانشمند شود.

**برای اولین بار
دست‌خط در تاریخ
تهدید می‌شود و
رقیبی برایش پیدا
شده است. در نتیجه،
حساسیت‌های
ویژه‌ای از طرف نظام
آموزش و پرورش نسبت
به موضوع ایجاد شده
است**

رقیب دست خط

دکتر نعمت‌اله فاضلی

عضو هیأت علمی دانشگاه علامه طباطبائی

کارکرد اصلی تایپ این است که به نویسنده اطمینان می‌دهد، متن او قابلیت خوانده شدن توسط دیگران را دارد و این مزیت کوچکی نیست. دست نوشته این قابلیت را ندارد. دست نوشته به دلیل سبک شخصی فرد که در آن حک شده، به صورت یک نماد تعمیم یافته نیست. در نتیجه این تردید در مورد آن هست که آیا دیگران قادرند آن را بخوانند یا نه؛ یا این که نویسنده حتماً همراه نامه و متنش باید برود تا آن را بخوانند. حروف تایپ و پرینت شده‌ی رایانه، ایده‌ها را از همان بدو تولد از نظر شکلی به صورت متن تعمیم یافته درمی‌آورد.

آخرین وجه زیبایی‌شناسانه‌ی رایانه که می‌خواهم توضیح دهم، قابلیت‌های بصری رایانه و تناسب این قابلیت‌ها با دوره‌ی پسامدرن امروزی است. اسکات لث، در فصل هفتم کتاب «جامعه‌شناسی پست مدرنیسم» (۱۳۸۲)، با عنوان «گفتار یا شکل: پسا مدرنیسم هم‌چون نظام دلالت» استدلال می‌کند که مدرنیته دوره‌ی گفتار بود و دوره‌ی پسامدرن حاضر عصر «فیگورال» یا «شکل» است. اگر در گذشته انسان به کمک واژه‌ها و کلمات می‌اندیشید و احساس می‌کرد، در دنیای پسامدرن امروزی به کمک ایماژها، تصاویر و اشکال ارتباط برقرار می‌کند و می‌اندیشد.

او می‌گوید: فرهنگ پسامدرن نظام فیگورال را به نظام گفتاری ترجیح می‌دهد و معنادار بودن از طریق شکل‌ها، بیش از آن که به کلمات مربوط باشد، بر وجه شمایی است. از این رو، چشم اهمیت فوق‌العاده‌ای در دنیای پسامدرن دارد و همه‌ی ما به‌خصوص دانش‌آموزان و نوجوانان، با صور و اشکال بهتر ارتباط برقرار می‌کنیم. در عصرهای پیشین همه‌ی رسانه‌ها در خدمت گفتار بودند و خطابه، کتاب، و متن مکتوب به‌طور کلی بسیار اهمیت داشتند. در گذشته مردم ساعت‌های متمادی پای خطابه‌ای می‌نشستند و به همین دلیل، در خطابه‌های طولانی، تکنیک‌های خطابه بسیار پیشرفت کرده بودند. حتی مکان‌های تولید فکر و فرهنگ، مانند سالن‌های اجتماعات، کنفرانس‌ها، کلیساها و معابد، مکان‌های متناسب با گفتار بودند. به همین ترتیب، رسانه‌هایی که با تولید کلمات سروکار داشتند، مانند مطبوعات و صنعت نشر، دارای اهمیت بودند. حتی ماقبل و مابعد تاریخ براساس تاریخ ابداع خط تعریف می‌شود. یعنی شروع تاریخ، زمان ابداع خط است. اما اکنون به نظر می‌رسد، دنیای خط به پایان رسیده و دنیای تصویر شروع شده است.

رایانه و تایپ کردن،
چارچوبی فراهم می‌کند
و به نویسنده قدرت
جابه‌جایی متن، بازی با
کلمات، و بالا و پایین
رفتن روی صفحه را
می‌دهد